https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 27.01.2026

Ismoilova Mashxura Mashrabbek qizi 1-bosqich magistranti

M.V.Xalimova prof DSc. ilmiy rahbar

Andijon davlat pedagogika inistituti

O‘zbekiston, Andijon sh., Taxtako‘prik MFY, Do‘stlik ko‘chasi, 4-uy

Tel: +998930630217

ZAMONAVIY AXBOROT MUHITIDA IJTIMOIY TAFAKKUR RIVOJLANISHINING XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy axborot muhitining o’smirlar ijtimoiy tafakkuri rivojlanishiga ta’siri haqida so’z yuritilgan.Internet,ijtimoiy tarmoqlar va boshqa axborot texnologiyalari o’smirlarning dunyoqarashi ,qadriyatlari ijtimoiy tafakkur rivojlanishida katta ro’l o’ynamoqda.Maqolada axborotning tezkor tarqalishi,turli xil ma’lumotlarga kirish imkoniyati,virtual muloqotning kuchayishi singari omillar o’smirlarning ijtimoiy tafakkuri rivojlanishiga ta’siri haqida qisqacha yoritilgan.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy tafakkur, axborot muhiti, o‘smirlar, internet, ijtimoiy tarmoqlar, axborot savodxonligi, tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi.

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF SOCIAL THINKING IN THE MODERN INFORMATION ENVIRONMENT

Ismoilova Mashkhura Mashrabbek kizi, first-year master's student

M.V.Xalimova prof DSc. Scientific supervisor

Andijan State Pedagogical Institute

Uzbekistan, Andijan, Takhtakuprik MFY, Dustlik Street, 4

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 27.01.2026

Tel: +998930630217

Abstract: This article is played on the development of the modern information environment on the development of teenagers. The possibility of the rapid information in social thinking, access to various data, the possibility of access to various data, the possibility of various data on the development of social thinking.

Keywords:social thinking, information environment, adolescents, internet, social networks, information literacy, critical thinking, Information Security

оСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОГО МЫШЛЕНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ СРЕДЕ.

Исмоилова Машхура Машраббек кызы, магистрант первого курса

М.В.Халимова, проф. доктор наукнаучный руководитель

Андижанский государственный педагогический институт

Узбекистан, г. Андижан, МСГ Тахтакуприк, ул. Дустлик, 4

Тел: +998930630217

Аннотация: В статье рассматривается влияние современной информационной среды на развитие социального мышления подростков. Интернет, социальные сети и другие информационные технологии играют важную роль в формировании мировоззрения, ценностей и социального мышления подростков. В статье кратко рассматривается влияние таких факторов, как быстрое распространение информации, доступ к разнообразной информации, рост виртуального общения на развитие социального мышления подростков.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 27.01.2026

Ключевые слова: социальное мышление, информационная среда, подростки, Интернет, социальные сети, информационная грамотность, критическое мышление, информационная безопасность.

Kirish

Bugungi kunda davr juda ham tezlik bilan rivojlanib bormoqda.Shu jumladan globallashuvning insoniyat,jumladan yoshlar hayotiga ta’siri juda kuchli bo’lib ayniqsa o’smirlarning ijtimoiy tafakkurini rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko’rsatmoqda.Internet,ijtimoiy tarmoqlar,mobil ilovalar va boshqa axborot-kommunukatsiya vositalari o’smirlar uchun nafaqat axborot olish manbai,balki muloqot qilish,o’zini ifoda etish ,dunyoqarashini shakllantirish maydoniga ham aylanib bormoqda.Tafakkur bu –aksiomatik qoidalar asosida atrofdagi dunyoning naqshlarini modellashtirishning aqliy jarayonidir.

Tafakkur inson bilimining eng yuqori bosqichidir; atrofdagi real dunyoni bilish jarayoni, uning asosi tushunchalar, g'oyalar zaxirasini ta'lim va doimiy ravishda to'ldirishdir; yangi hukmlarni chiqarishni o'z ichiga oladi. Fikrlash sizga birinchi signal tizimi yordamida bevosita idrok etib bo'lmaydigan bunday ob'ektlar, xususiyatlar va atrofdagi dunyo munosabatlari haqida bilim olishga imkon beradi. Fikrlash shakllari va qonuniyatlari mantiqning, psixofiziologik mexanizmlarning esa psixologiya va fiziologiyaning ko'rib chiqish predmeti hisoblanadi.

Zamonaviy axborot muhiti o’smirlarga cheksiz imkoniyatlar yaratib beradi. Axborot muhitining o‘smirlar ijtimoiy tafakkuriga ta’siri:

- Axborotga kirish imkoniyatining kengayishi: Internet o‘smirlarga cheksiz axborot resurslariga kirish imkonini beradi. Bu ularning dunyoqarashini kengaytiradi, turli madaniyatlar va qadriyatlar bilan tanishishga yordam beradi. Biroq, axborotning ko‘pligi va xilma-xilligi tanqidiy tahlil qilish va axborotni filtrlash ko‘nikmalarini talab etadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 27.01.2026

- Virtual muloqotning kuchayishi: Ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar o‘smirlar uchun asosiy muloqot vositalariga aylanib bormoqda. Virtual muloqotning o‘ziga [1]xos xususiyatlari, masalan, anonimlik, hissiyotlarni ifodalashning cheklanganligi, real hayotdagi ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga to‘sqinlik qilishi mumkin.

- Shaxsiylashtirilgan axborot oqimi: Algoritmlar asosida ishlaydigan axborot platformalari foydalanuvchilarga ularning qiziqishlari va afzalliklariga mos kontentni taqdim etadi. Bu bir tomondan, axborot olishni osonlashtirsa, boshqa tomondan, “axborot pufagi” effekti yuzaga kelishiga olib kelishi mumkin, ya’ni o‘smirlar faqat o‘z nuqtai nazarlarini tasdiqlovchi axborotlarni iste’mol qila boshlaydi.

Axborot muhitidagi xavflar:

- Kiberbulling: Internet orqali tahqirlash, qo‘rqitish va boshqa zo‘ravonlik shakllari o‘smirlarning ruhiy salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

- Axborot manipulyatsiyasi: Soxta yangiliklar, yolg‘on ma’lumotlar va propaganda o‘smirlarning dunyoqarashini buzib ko‘rsatishi va noto‘g‘ri qarorlar qabul qilishiga olib kelishi mumkin.

- Radikalizm va ekstremizmga moyillik: Internetda radikal va ekstremist g‘oyalarni targ‘ib qiluvchi guruhlar va tashkilotlar faoliyat yuritmoqda. Bu o‘smirlarni radikalizmga jalb qilish xavfini tug‘diradi.

Jean Piaget kognitiv rivojlanish nazariyasida o’smirlar tafakkurining bosqichlarini tasvirlab berdi.Uning fikricha, ijtimoiy tafakkur ham ma’lum bosqichlardan o’tadi.Dastlabki bosqichlarda o’smirlar egotsentrik bo’lib,o’z nuqtai nazaridan boshqa nuqtai nazarlarni tushunmaydi.Keyinchalik ular boshqalarning fikrlarini tushuna boshlaydi.

[1] Jean Piaget “kognitiv rivojlanish nazariyalari”

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 27.01.2026

Zamonaviy axborot muhitida ijtimoiy tafakkur rivojlanishiga oid nazariyalar klassik ijtimoiy nazariyalarga asoslanadi, ammo ularni yangi texnologiyalar va ularning ta'siri nuqtai nazaridan ko’rib chiqiladi.Ular quyidagilardan iborat:

1. Raqamli mediatizatsiya nazariyasi: Bu nazariya axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ijtimoiy munosabatlar, madaniyat va tafakkurga ta'sirini o'rganadi. Uning asosiy g'oyasi shundaki, raqamli texnologiyalar nafaqat vosita, balki ijtimoiy hayotning ajralmas qismi bo'lib, ijtimoiy tafakkur shakllanishiga ham ta'sir qiladi.

2. Tarmoq jamiyati nazariyasi: Manuel Castells tomonidan ishlab chiqilgan bu nazariya zamonaviy jamiyatni tarmoqlar orqali tashkil topgan va faoliyat yuritadigan jamiyat sifatida ko'radi. Internet va boshqa axborot vositalari ijtimoiy tarmoqlarning shakllanishi va rivojlanishiga imkon yaratadi, bu esa o'z navbatida ijtimoiy tafakkurga ta'sir qiladi. Masalan, axborotning tez tarqalishi, kollektiv intellektning shakllanishi va global miqyosdagi muloqot imkoniyatlari ijtimoiy tafakkurga yangi xususiyatlar bag'ishlaydi.

3. Axborot ekologiyalari nazariyasi: Bu nazariya axborot muhitini o'ziga xos ekotizim sifatida ko'radi, unda turli xil axborot manbalari, texnologiyalar va foydalanuvchilar o'zaro ta'sir qiladi. Bu ta'sir ijtimoiy tafakkur rivojlanishiga ham ta'sir qiladi. Masalan, filter pufaklari va echo kameralari kabi hodisalar axborot iste'molini shaxsiylashtiradi va turli xil fikrlarga ochiqlikni kamaytirishi mumkin.

4. Konnektivizm nazariyasi: Bu nazariya o'rganishni tarmoqlar orqali amalga oshiriladigan jarayon sifatida ko'radi. Internet va boshqa axborot texnologiyalari odamlarga turli xil axborot manbalariga kirish va bilimlarni birgalikda yaratish imkonini beradi. Bu esa ijtimoiy tafakkur rivojlanishiga yangicha yondashuvni talab qiladi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 27.01.2026

5. Post-haqiqat nazariyasi: Bu nazariya zamonaviy axborot muhitida ob'ektiv faktlarga qaraganda hissiyotlar va shaxsiy e'tiqodlarning axborot iste'moliga ko'proq ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Soxta yangiliklar va dezinformatsiyaning tarqalishi ijtimoiy tafakkurga jiddiy xavf tug'diradi va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishni yanada muhimroq qiladi.

Bu nazariyalar zamonaviy axborot muhitining ijtimoiy tafakkurga ta'sirini tushunishga yordam beradi. Ularning har biri muayyan jihatlarga e'tibor qaratadi va ijtimoiy tafakkur rivojlanishidagi murakkab jarayonlarni yoritib beradi.

Xulosa o‘rnida shuni aytishimiz joizki, bugungi kunda ijtimoiy tafakkur rivojlanishi eng muhim va kerakli jarayonlardan biridir.Inson jamiyatga qo’shilar ekan u nafaqat individual sifatida balki shaxs sifatida ham shakllainishi ham zarur vositadir.Shuningdek bugungi rivojlanayotgan davrda zamonaviy axborot muhitini o’smirlar rivojlanishiga ta’siri katta.Bu ta’sir ham ijobiy ham salbiy bo’lishi mumkin.O’smirlarni axborot savodxonligini oshirish,tanqidiy fikrlashni rivojlantirish,axborot xavfsizligini ta’minlash va virtual muloqot madaniyatini shakllantirish orqali axborot muhitining salbiy ta’sirini kamaytirish va axborot vositalaridan samarali foydalanish mumkin.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. PLAG - Plagiarism. Studies. Artificial Intelligence 5-b.
2. Karimova V.M “Ijtimoiy psixologiya asoslari”.-T,1994
3. Xodjaev B. O’quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish yo’llari(uslubiy qo’llanma) Toshkent 2008 y.12 bet
4. G’oziev E.Tafakkur psixologiyasi.T.1990
5. Sodiqova D.R. Talabalarda ijodiy munosabatlar tafakkurini shakllantirishning nazariy asoslari-Jizzax -2022-yil
6. PLAG - Plagiarism. Studies. Artificial Intelligence 20-b.